

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון כו | שבת קודש פרשת פקודי - החודש | כ"ט אדר ה'תשפ"ה

עלה השקפה

בין הזמנים

ע"פ ספר אורחות חיים, שיחות ומאמרים מאת הגאון רבי חיים ליב הלוי עפשטיין זצ"ל

לא יזכר ולא יפקד ההפסקות של בין הזמנים, כנהוג בישיבות כעת, לא בכונה ודרך בנין נתכנו, אלא שכן נתהוו הדבר ע"י רפיון התורה במשך הדורות, עד שעששו לבש צורה כאילו זהו מעיקרי סדרי הישיבות שצריך זמנים להפסקה. וכבר צוח השל"ה הק' ע"ז בספרו, וכתב ששם בין הזמנים לא יזכר ולא יפקד, אלא כל הזמנים שוים לטובה. ואשר שאין בידנו לשנות הנקבע, עכ"פ יש לעמוד ולהתבונן, ולהשתדל למעט ולהקטין את הקלקול וההרס הבא בהפסקות אלו.

לעמוד נגד הזרם ראשית צריך להצטייד בהשקפות חזקות, שיהיה גבור כארי ואמיץ הרוח לעמוד נגד רוח הזרם שפוגש בניגוד להתמסרות לתורה, ויחזור בנפשו תמיד, אל תתאוה לשלחנם ששלחנך גדול משלחנם. ואף אם יפגש עם אנשים חשובים המוצלחים בעולם, הן מצד עשירות, או כשרון המעשה בחכמות ומדעים וכדומה מכל ההצלחות המדומות, יחזור מאה פעמים ואחד על מה שכתב המסילת ישרים, וכל מה שיחשבוהו בני אדם לטוב זולת זה אינו אלא הבל ושוא נעתה, ויחשוב על יקרת מעלת התורה שאוחז בה כי טוב סחרה מכל סחורה. אמנם יזהר שלא להכנס בענינים אלו לזכוכים עם בעלי בתים, ולא יקוה לשכנע אותם כלל, רק יחזק את עצמו, שאם בהכרח יפגש בדברי בקורת, לא יעשה זה רושם עליו כלל.

היכי דמי חילול ה' עוד זהירות גדולה ואחריות מוטלים על בן תורה להיזהר שלא לגרום ח"ו חילול השם בין הבריות, וכמו שאמרו חז"ל היכי דמי חילול ה' כו' ואין משאו ומתנו בנחת כו' אוי לאביו שלמדו תורה כו'. חומר החטא של חילול השם נורא מאד, ובזה צריך כל אחד להחזיק עצמו בבחינת תלמיד חכם ממש, כי חילול השם הוא לפי מה שהבריות מחזיקין אותו, ולא לפי מה שהוא באמת, ועיין סוף יומא עד היכן חילול השם כו'.

אקדומי לא גם עצם התחלת בין הזמנים, צריכים לאחר עד כמה שאפשר, **מקדמינו** ולעזוב הישיבה כמוכרח וכאילו כפאו שד, ויחשוב מה אעשה, והריני אנוס להפסיק. אבל שונה הוא המצב, כי ע"פ רוב מחכים על זה בכליון עינים, והרי אמרו חז"ל בפרשת ויסעו בני ישראל מהר סיני, כתינוק הבורח מבית הספר, ולכן כתיב שם פסוק ויהי בנסוע להפסיק בין פורענות לפורענות, קראו חז"ל נסיעתם בבחינת פורענות ח"ו. ומו"ר ראש הישיבה הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל ביאר בזה כי באמת להיכן הלכו, וכי הלכו לעבודה ומלאכה, והרי כל המ' שנה בתורה עסקו, ואמנם הכוונה שודאי הלכו ללמוד, אבל פירשו מהעול של מעמד הר סיני, והקלו קצת בעול של תורה. כן הוא אצלנו, גם אם ילמד בבין הזמנים, אבל הריהו בלא עול ובלא הכובד של הישיבה, בלא מוסר ובלא תביעה, לימוד נדבה הוא. וכל זה מי שנוסע ללמוד, אבל כמה מן הקלקול במי שנוסע לבין הזמנים ממש, כבורח מבית הספר.

עלה החודש

קידוש החודש למפרע

ע"פ ספר שערי בינה - בירור סוגיות, דרשות, פנינים, והלכות פסוקות בעניני פסח, מאת הרה"ג ר' אברהם ישעיה פראנד שליט"א

הנה הרמב"ם חידש (הל' קידוש החודש פ"ג הל' טו) דיש דין של קידוש החודש למפרע, דהיינו שאם לא באו עדים ביום ל' של החודש הקודם לומר שראו את הלבנה בחידושה, ולכן נעשה החודש מעובר, והחודש החדש התחיל ביום ל"א של חודש הקודם, ואחרי כמה ימים [ואפילו בסוף החודש] באו עדים ואמרו שראו את הלבנה בחידושה ביום ל', מקדשים את החודש למפרע, ונעשה ר"ח ביום ל' של חודש הקודם ונעקר הקידוש של יום ל"א. ויש לדייק בלשון הרמב"ם, דנקט "ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים" מאי שנא דנקט המספר של ימים אלו דווקא.

והגיר"א פלצינסקי זצ"ל (שלום יהודה סי' נט) הוכיח כדברי הרמב"ם מן הגמרא במס' פסחים (ו, ב), דנחלקו התנאים שם בחיוב שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח, שחכמים אומרים שהוא שלשים יום קודם לחג, ורבן שמעון בן גמליאל אומר שהחובה היא שתי שבתות קודם לחג. ואמרו שם דרשב"ג יליף ממה שמשא עמד בר"ח ניסן ומזהיר על הפסח כמו שכתוב (שמות יב, ב) "החודש הזה לכם". והקשו בגמרא, דילמא בד' או בה' בירחא הוי, וא"כ אין ראייה שאמר להם דיני פסח שני שבועות קודם הפסח, ולכן הביאו הגמ' שם מקור אחר לדברי רשב"ג.

ולכאורה צ"ע, הרי המקרא ד"החודש הזה לכם" ילפינן למצות קידוש החודש, וא"כ האיך שייך לומר שעמד משה ביום ד' או ה' וקידש את החודש, אלא על כרחך דמוכח כשיטת הרמב"ם, שיכולים לקדש את החודש למפרע.

והנה התוספות (שם ד"ה ממאי) כבר הקשו, האיך שייך לומר שעמד בד' או בה', הרי הקב"ה הראה למשה הלבנה כמבואר במס' מנחות (כט, א) שנתקשה משה על מולד הלבנה והראה לו הקב"ה באצבע את הלבנה, ואמר לו כזה ראה וקידש, והיינו שהיה פשוט להתוס' שהשי"ת הראה למשה רבינו בפועל את הלבנה בעת המולד, ולכן הוקשה להם איך יתכן שדיבר עם משה רבינו בד' או בה' בחודש. ותיצרו שהשי"ת אכן הראה למשה את הלבנה בר"ח, אבל אפשר שמשא לא אמר הפרשה לשישראל עד ד' או ה' בחודש.

ונראה שדעת הרמב"ם לשיטתו שכתב (הלכות קידוש החודש פ"א הל' א) שלא הראה לו לבנה בפועל, אלא "הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה, ואמר לו כזה ראה וקדש". וא"כ שפיר שייך לומר שכל הפרשה נאמרה למשה רבינו בד' או ה' בחודש, והראה לו אז מראה לבנה במראה הנבואה, ומשה רבינו קידש אז את החודש למפרע. ולפי זה י"ל שמה שנקט הרמב"ם "אחרי ארבעה או חמשה ימים" הוא מטעם שכיון שמקור דבריו הוא בגמרא פסחים, ובגמרא שם נקטו ימים אלו.

הג"ר אליעזר פלצינסקי זצ"ל עם הג"ר אליעזר יהודה פינקל זצ"ל

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א						
ערב שבת		ליל שבת		יום השבת		מוצאי שבת
ט' שעות (להתחלת סעודה)	4:10	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	7:17	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"ז	9:12/9:53	שקיעת החמה
פלג המנחה (מג"א כפי האופק)	6:24	זמן ג' כוכבים (לקרי"ש לפני הסעודה)	7:54	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"ז	10:29/10:56	ע"ב דקות
הדלקת נרות (18 דקות)	6:59	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	7:02-8:02	חצות (סעודת שבת להבי"ח)	1:01	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות

מולד חודש ניסן: שבת קודש בבוקר 1-647-1 חלק. שבת אינדערפרי זעקס און פערציג מינוט און איין חלק נאך זיבן

ראיתי בגליון ויקהל מה שהקשה הרב יהודה ראטה שליט"א על ק"ז בעל מנחת אלעזר זי"ע שמביא שבמקדש לא היה חשש הרהור, מדברי הירושלמי (סוטה ג), שתייר שכהן יכול להניף עם סוטה אפילו בלא חציצה ביניהם, "שאיין היצה"ר מצוי לשעה", ולדבריו היה צריך הירושלמי לתרץ "שבמקדש אין חשש הרהור". לדעתי אין זו קושיא, כי מה שהמנחת אלעזר כותב שאין לחוש הרהורא במקום המקדש, זה אצל הרהור הבא רק מהסתכלות וראיה בעלמא, משא"כ בתנופת הכהן במנחת סוטה לפי מסקנת הירושלמי היה הרהור הבא מחמת נגיעה, ובהרהור כזה לא נאמרה הסגולה "שבמקדש אין חשש הרהור".

וויתר מזה, יש לי ראייה שרבינו זי"ע למד ההיתר של הירושלמי "שאיין יצה"ר מצוי לשעה" פירושו לשעה מועטת, ולא כהצידה לדרך שמפרש "לשעת מצוה", כי בספרו הגהות הירושלמי (סוטה שם) מציין רבינו לדבריו בדברי תורה (ט, מ) שהביא הירושלמי, וסיים וז"ל: ומכאן נראה בסמך ההיתר לכמה צדיקים קדושים ז"ל מרבתינו וגאונים עולם אשר ברכו את הנשים הצריכים לישועה ומניחים ידם על ראש האשה או הכלה טרם נשואתה וכו' [אם כי לא ראיתי מאמרו הקדוש זי"ע לברך אפילו את הכלה בהנחת ידו כלל וכלל רק ברכתו בפיו, אך צריכין ליישב מנהג אבותינו ורבתינו הקדושים זי"ע כנ"ל], בעל כרחך סמכו על המסקנא בזה בירושלמי, **דלשעה מועטת כזו** לא שייך יצר הרע וחשש כיעור להרואים, עכ"ל.

ולמעשה רב, כשלמדתי בירושלים פגשתי אשה שסיפרה לי אודות פגיעתה עם המנחת אלעזר זי"ע כשהיה בארץ ישראל בשנת תר"ץ: כשהייתי ילדה קטנה, נכנס אבי ז"ל עם ששת בניו ואיתי אל הקודש פנימה להתברך מהמנחת אלעזר זי"ע. כשבירך המנח"א את הבנים סמך ידיו עליהם ממש, אבל כשבירך אותי רק העביר ידיו מעל ראשי ולא נגע בי, וראיתי בזה סימן שלא תחול עלי הברכה והתחלתי לבכות, ואז שאל המנח"א - ילדה למה את בוכה? אמרתי לו: הרבי סמך ידיו על אחיי כשבירך אותם ונגע אותם, ואצלי

רק העביר הרבי ידיו מעל ראשי? ענה המנח"א ברוב חמתו: ילדה - כשהאמא מברכת על הנרות לביל שבת היא לא נוגעת בנרות, רק היא מעברת ידיה מעל הנרות, למה? כי אצל הנקבות הדרך לברך הוא רק להעביר הידים וכך מברכים, ע"כ נהגתי אני ג"כ כשברכתי ילדה אני מעביר ידי ותחול הברכה בשלימות. בידדות, *יוסף אלף וינוסף*

***

הבטה באשה דרך תמונה או ראי

ראיתי (גליון ויקהל) שהביא הרב יהודה ראטה שליט"א, חבר מכון עלה זית, דברי המושב זקנים ופענח רזא ועוד ראשונים שהכהן הי" צריך להקריב ולראות לשם מי הוא מקריב אבל אסור לו להסתכל בפניהן, ולכן ראו את הנשים במראות הצובאות. והאריך אודות החידוש הגדול שאפשר לראות ראי"י בנשים דרך מראה, דאף אם ננקוט שאין בזה תורת ראי"י גמורה, הא מכלל הרהור לא נפקא. והדר תמה לאיך גיסא דנימא שמונת גמור מחמת דטריד בעבידת"י כדאי" בעי"ז (כ' ע"ב). ומה גם שאינו אלא ראי"י מבלי הסתכלות. וכדי להסיר מכשול אבא לתקוני מש"כ בתוך הדברים בשם החזון איש זצ"ל וגם מהאפרקסתא דעניא ד"ליכא הרהור בתמונה". והנה בתמונה ודאי איכא למיחש הרהור ח"ו וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין סופ"ד (ל"ט ע"ב) שאחאב איש מצונן הי' ועשתה לו איזבל שתי צורת זונות במרכבתו כדי שיראה אותן ויתחמם. וזה פשוט ואין להרהר אחרי". וכל מאי דקאמר החזון איש ודעימי" להתיר התמונה ר"ל שאין לאסור קריאת שמע כנגדה. אבל בודאי לא

נשנית בזה כלל דמותר להסתכל בתמונה ח"ו. והנה בסוגי' דסוטה (ח' סע"א שציין לה הרב ראטה) מפורש להדיא שאין ענין הרהור אלא במה שענינו רואות וכלפי עצם הדבר הנראה, ולא בנוגע לעורך על ענין אחר. והיינו דבאשה שהולכת למות ליכא למיחש אם יסתכל עלי' כיון דתו לא שייך לחטוא עמה. אך הא ודאי דיש איסור ונשמרת מכל דבר רע שלא ירהר ביום, וכמפורש הלן בסוטה י"ב ע"א ובכתובות ס"ה ע"א. וע' תוס' שבת ס"ד סע"א, ובדברור"מ שם בהערות. וע' ברכות כ' לא מסתפי מר מיצה"ר, ואף דלאו כו"ע ברזילי הגלעדי (יבמו' ע"ו) וע' בן יהוידע נדרים כ', וע' בכ"ז.

ולענ"ד ודאי פשוט וברור שיש חששא הרהור אף באשה שנוטה למות. ואלא דדרגות יש בזה. יש אשר ההסתכלות עצמה היא היא הרהור ומתסרה, ויש אשר הראי"י או ההסתכלות עצמה אינה האיסור אלא שיש בה חשש שמביאה לידי הרהור. ולענין הרהור גמור לא נתייר את כל מה שנתיר לענין חששא דאתיא לידי הרהור.

צא ולמד למשל בנוגע הרהור על המת שנו"נ בזה הגר"מ זצ"ל באגרות משה (ח"ב י"ד ס"י קמ"ז) ע"ש. והנה חזינן בבכורות מ"ה סע"א שנתחו התלמידים אשה זונה למנות אברי'. ומשמע שלא חשו להרהור. וע' ב"ב ג' סע"ב שטמנה להיא תינוקת בדבש ליתובי יצרי'. ובש"ך מפורש שאיכא הרהור במתה בסי" ש"ב. ונראה דהגר"ד בזה הוא דאיכא דרגות ואף שהרהור הגמור אפשר דליכא כרגיל, אולוא במכוון להדיא, אבל מכלל חששא דאתיא לידי הרהור ודאי דלא נפקא. וש"מ שכן משמע בתשו' דברי מלכיא' (ח"ה ס"י קנ"ה).

ואולי לא קשים הרהורי עבירה שבדרך מראה כמו בהסתכלות גמורה, ולכן נימא דמועלת אימת המקדש או טריד במצותו או בעבידת"י לסלוקי חששא דהרהורא מתמונה ואף ממראה החמורה יותר, אבל לענין הסתכלות גמורה לא היתה מועלת, ואם כנים הדברים מיושב בזה מה שתמה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל כך בדרך חכמה.

[המשך דברי הגאון שליט"א יופיע בגליון הבא בעזה"ת]
אליהו יוסף יוסף

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ לוח ההלכות והמנהגים (ליטא), נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה), ימינו קדם (אויברלנד)

והערה"ש 'נוהגין' לקרות בכל יום. **הערת המערכת:** מסתמא מקורו מהגר"א שהתנגד באופן כללי להוסיף הוספות בצידור. ובסידור יעב"ץ הוסיף שיש לומר גם פסוקי יחזקאל (מג), שלעתיד יתחילו להקריב מילואים מר"ח ניסן יום ז' ניסן.

ברכת האילנות: הרואה בימי ניסן אילנות מלבליך, מברך שלא חיסר בעולמו כלום, ראה בשו"ע סימן רכ"ז כל הדינים בזה. ראה מה שכתבנו בעלים (ויקרא תשפג) שיש ממתנים עד תקופת ניסן, שהוא ביום 7 אפריל, ובפרט במדינות הצפונית שאין האילנות מלבליים עד אז. הנוסח שלא חיסר בעולמו כלום, [ולא כרז"ה ששינה הנוסח בעולמו דבר'].

מעות חטים: נוהגים ליתן צדקה לצורך הפסח (רמ"א סימן תכט סעיף א). מקור המנהג הוא ליתן חטים, ובזמן המשנה ברורה נתנו קמח. כהיום נותנים מצות ושאר מאכלים או נותנים מעות לקנות מאכלים.

אכילת מצה: מנהג ישראל שלא לאכול מצה שיוצא בה ידי חובתו מר"ח ואילך (משנה ברורה סימן תעא ס"ק יב). ויש נוהגים כבר מפורים.

דיני ומנהגי חודש ניסן: 1. בכל חודש ניסן אין אומרים תחנון, או יהי רצון אחר קריאת התורה, או צדקתך בשבת מנחה. אבל למנצח וא-ל ארך אפים לפני קריאת התורה אומרים, חוץ מערב פסח וחול המועד פסח (שו"ע ורמ"א סימן תכט סעיף ב). 2. אין מתענים בכל חודש ניסן, ואפילו תענית ירצייט אין מתענים, חוץ מתענית חתן שמתענים בו או תענית חלום. 3. גם אין מספידין בו.

קריאת הנשיא: נוהג בהרבה קהילות לקרוא בכל יום, מא' ניסן ואילך, את קרבן הנשיא של אותו יום (ימינו קדם), ויש מוסיפים יהיה רצון של השל"ה הנדפס בסידורים. [יש נוסח דמתחדשין בצפרין [-בבוקר], אבל עיקר הנוסח דמתרחשין כצפרים - ראה עיון תפילה]. כהן או לוי לא יאמרו יהיה רצון (לוח ההלכות והמנהגים). בקצת מקומות מוציאים גם ס"ת ואין חוששים לטלטול שלא לצורך. יש מסיימים הקריאה ביום י"ב ניסן, וע"פ השל"ה אומרים פרשת המנורה ביום י"ג נגד שבת לוי (משנ"ב שם ס"ק ח). בישיבה אין אומרים הנשיא כלל (נוהג בחכמה), [וצע' שמנהג זה שאומרים הנשיא הובא ב"ב פוסקים (ש"ח), באר היטב, איהו רבה, חק יעקב, סידור יעב"ץ, חמד משנה, מקור חיים, שו"ע הרב, קיצור שו"ע, משנה ברורה, ערוך השלחן] ולשון השו"ע הרב

יו"כ קטן: במקומות שאומרים יו"כ קטן מקדימים ליום חמישי. יש מקומות שאומרים יו"כ קטן בער"ח ניסן אף שאין אומרים בכל חודש, כיון שהוא כעין 'ראש השנה' לחדשי השנה, וגם כדי לטהר עצמם קודם הפסח (מקורי התפילות).

פרשת החודש: יוצרות כנהוג בשחרית ובמוסף. ואין אומרים אב הרחמים, וכן אין אומרים צדקתך במנחה. מפטירין הפטרת פרשת התודש ואין מוסיפים מהפטרת מחר חודש.

מנהגי חזק ושבט מברכים: ראה מה שכתבנו בעלים פרשת ויחי ובפרשת וארא.

סעודה שלישית בערב ר"ח: הרבה מדקדקים כשחל ר"ח במוצ"ש שלא לאכול פת אחר שקיעת החמה [או ע"פ אחר צאת הכוכבים], מחמת הספק בפוסקים אם להזכיר רצה או יעלה ויבוא. [אמנם אין צריך לדקדק לברך ברכת המזון קודם שקיעה, או למנוע מאכילת עוד דברים חוץ פת]. ואם אכל פת אחר צאת הכוכבים, שורת הדין שצריך להזכיר יעלה ויבוא ולא רצה [וכן נוטה דעת המשנה ברורה סימן קפח ס"ק לג]. ומכל מקום דעת הט"ז וסיעתו שאומר שניהם יחד, ואין כאן תרתי דסתרי. ויש נוהגים גם בכהאי גוונא להזכיר רק רצה, כי סעודה שלישית חובה וסעודת ר"ח רשות, וצ"ע.

עלה יד-ושם Torah Legacy

Based on *The Legacy Haggadah – Insights from Gedolim who were not zocheh to have children as their legacies – Fisher Family Edition, by Rabbi Moshe Hubner, shlit"a*

Getting Emotional Rav Gershon Liebman (*Degel Hamussar*) poses an intriguing question: How can the Torah obligate us to remember *Yetzias Mitzrayim*? Isn't memory a natural trait, something one either has or lacks? How can it be commanded?

Rav Gershon provides a profound insight into human nature. Consider a student who is jealous of a friend with an exceptional memory. While this student struggles to retain a small amount of Torah, his friend remembers vast amounts, with even less effort. Despite his poor memory, the jealous student vividly recalls his resentment long after the encounter. Why doesn't this memory fade like others? The answer lies in the emotional connection. What a person remembers is heavily influenced by their personal attachment to the matter. The recollection of the resentment remains because of the emotional significance the student places on it.

Similarly, the *mitzvos* of Pesach aim to create a deep emotional connection to *Yetzias Mitzrayim*. By performing these *mitzvos*, we bind ourselves emotionally to the events, ensuring they remain vivid in our minds, much like the jealous student's lasting memory of his feelings.

* * *

Rav Reuven Chaim Klein, h"yd (1884–1943), was born in Munkatch to R' Tzvi Dov, who was very close with the three Rebbes of Munkatch. After marrying R' Shayala of Kerestir's daughter, he was supported for 10 years, after which he became Rav of Sanina, where he opened a small yeshivah. In the introduction to his *sefer Mateh Reuven on Yoreh De'ah* recently republished by Machon Aleh Zayis, he writes, "A person is obligated to make sure that his Torah exists forever through children and students and the Torah that he publishes." He corresponded with many of the greats of his generation. He authored many other volumes of Torah that are lost to us.

Matzah Phobia Rav Reuven Chaim Klein wrote a letter to the Minchas Elazar who had written (Nimukei Orach Chaim 475) against those who refrained from eating matzah throughout Pesach, which was adopted out of fear that the matzah might not have been carefully watched and may actually have become *chametz*. Rav Klein defended the custom which was the custom of the Liska Rebbe [**Editor's Note:** see *Ohr Hayashar V'hatov*, Aleh Zayis Edition for a full treatment of this custom. It should be noted that this was the custom of Rav Klein's father in law, Rav Shayala of Kerestir, who succeeded the Liska Rebbe.]

In his response the Minchas Elazar relates that he had debated the topic with the Liska Rebbe himself.

The Minchas Elazar asks: According to this stringent view, what "leniency" do they rely on to eat matzah at the *Seder*? Given their fears, shouldn't they be concerned that the matzah at their *Seder* is *chametz*? Are they fulfilling a *mitzvah*, or violating the prohibition of *chametz*? Additionally, reciting a *brachah* in vain violates a Biblical prohibition. How can a *brachah* be recited over questionable matzah? He says that if the answer is that there is no choice because matzah must be eaten at the *Seder*, then he sarcastically recommends changing the *brachah* from "*al achilas matzah*" to "*al achilas chametz*."

Rav Avigdor Nebenzahl shlit'a examining *The Legacy Haggadah*

The Arizal states that one who avoids eating the smallest amount of *chametz* during Pesach is guaranteed not to sin the entire year (see *Be'er Heitev*, OC 447:1). The Minchas Elazar humorously rewords it that one who avoids eating only the smallest amount of matzah during Pesach is guaranteed not to sin the entire year.

In his letter, Rav Reuven attempts to defend this stringent custom by claiming there are those who cannot enjoy Yom Tov and fulfill the *mitzvah* of being happy if they eat matzah out of fear it isn't *chametz*-free. Enjoying Yom Tov is a *mitzvah* too!

The Minchas Elazar dismisses this defense and explains they must stop being stubborn and fearful. Rather, they should be extra careful when baking the matzos. If they do so, they should have no fear that prevents them from enjoying Yom Tov. The Minchas Elazar wonders how one could eat chocolate with a *hechsher* during Pesach, yet be fearful when eating matzah.

Reb Lazer Fisher with his rebbi Hagoon HaRav Shlomo Feivel Schustal shlit'a

Bitachon and Hishtadlus

Rav Yitzchak Gurwitz met Rav Gershon in the Vilna Ghetto and immediately clung to him, which ultimately saved his life. He was together with Rav Gershon in many concentration camps and is a firsthand witness to Rav Gershon being a walking embodiment of what he taught. He related:

After watching my father being led away, I walked past Rabbi's yeshivah and saw him sitting and learning *sefer Yad Haktanah* on the *Rambam, Hilchos Avodah Zarah*. I said, "Don't you see that the Lithuanian police are taking people? Why don't you go and hide?" He answered that if they reach the shul door, he would stand behind a pillar and hide. This was the smallest form of *hishtadlus*; he would not go into hiding because that is *kochi v'otzem yadi*. He lived by the words of the *Chovos Halevavos* that one who relies completely on Hashem has no fear. He lived with this *emunah* and *bitachon*; to him it was real. After I lost my father, whenever there was an *aktzia*, I ran to be with him.

A few weeks after liberation, survival was still our main concern. In essence, we were in the same situation as we had been under the Germans, but without their official rule over us. We begged local Germans for food. We were still just a number. Rabbi said he had to open a yeshivah and get *sefarim*. We looked at him strangely. We didn't know where we were on the map (I think it was called Burma), we had no currency, and he wanted to find a place! Everyone thought he was crazy. But he left. He didn't know German nor where the buses or trains were. How he traveled, I don't know. He went to a small town called Celle and other towns and found *sefarim* in shuls. He organized a yeshivah, four to six weeks after liberation, in Bergen-Belsen. It was the first yeshivah after the war, followed by the Klausenberger Rav. He didn't like it there, so he moved to Zeilsheim, near Frankfurt. At the end of 1946, the yeshivah had between 30 and 40 students. Hearing this today is one thing, but living under those horrendous conditions, with a survival mindset, and seeing all this activity *l'shem Shamayim* was really beyond human comprehension.

קול עלה

In last week's *Alim*, Rabbi Szymonowitz noted that Rav Yaakov Kamenetzky, in two places in *Emes L'Yaakov*, quotes C. D. Ginsburg despite his being a *meshumad*. It may interest readers to know that in a letter dated 5710 (1949) to Rav Yonason Steif, Rav Menachem Mendel Schneerson of Lubavitch mentions that the Ginsburg whom Rav Yonason cited in his introduction was a *meshumad*, and for a time, a missionary. Rav Yonason replied that he had been unaware of this but added that Ginsburg had introduced nothing original in his presentation of the *mesorah*. Furthermore, Rav Steif noted that the Concordance itself had originally been compiled by a priest; nevertheless, it is cited by the Tosafos Yom Tov (*Shabbos, Perek Kelal Gadol*), the Chasam Sofer (*She'elos U'Teshuvos, Yoreh De'ah 249*), and many other sefarim. [Editors note: This exchange is published in *Otzros Mahari Steif* (pp. 524–525, Aleh Zayis edition).]

Yehoshua Leiner

***

Yasher Koach to Rabbi Szymonowitz on a fascinating and beautiful article about *Sefer Nechemiah*. I would like to add the

following points to complement his piece:

1. Rashi, the Bechor Shor and the Abarbanel always refer to the *sefer* we call *Nechemiah* as *Ezra*. For example, Rashi in *Sukkah 12a* refers to a *pasuk* in our *Nechemiah* by the name *Sefer Ezra*. There, the *Gilyon HaShas* by Rabbi Akiva Eiger notes other places where Rashi does this. He then cites *Sanhedrin 93b* which says that *Nechemiah* should have had his own book, but the merit was taken away because of a mistake he made. The implication is that Rashi knows that these sources are in *Nechemiah* but he is upholding the words of Chazal and referring to the words of *Nechemiah* as *Sefer Ezra*. It seems that Rabbi Akiva Eiger wasn't aware that there never was a *Sefer Nechemiah* and that Rashi calls the book *Ezra* because that is what it was always called.

Another difficult statement is from Rav Aryeh Leib Tzintz in his *Simchas Yom Tov* on *Beitzah 15b*. There, Rashi refers to *Sefer Ezra* when the verse is in our editions of *Nechemiah*. The Maharal Tzintz writes that he is bothered because the verse is only written in *Sefer Nechemiah*. He then suggests the possibility that *Sefer Nechemiah* is also called *Sefer Ezra*. This

comment of the Maharal Tzintz is very strange, since it is reasonable that he is not aware of the history of the printing of Tanach, but he certainly knew of the Gemara (*Sanhedrin*) that *Nechemiah* never merited to have a book of Tanach named after him.

(It should be noted that sometimes Rashi refers to *Divrei Hayamim* as *Sefer Ezra*, because it was compiled and written by Ezra. He does this in *Yeshayahu 6:13* and in *Zevachim 55b*. And Ibn Ezra does it in *Daniel 8:5*.)

2. I was under the impression that that term *kapitel* in Yiddish came from the German for the title of a page, the heading or the head of the page, like the word *kop*.

3. Related to the objection of recognizing the chapters that were established by the non-Jews. I have yet to understand why the *baalei keriah* who read the *Megillos* (except for *Eichah*) pause and sing a concluding *trop* when finishing a chapter of the *Megillos*. The division of the chapter is from non-Jews and are not imbued with any sanctity. It appears incorrect to give their division credence over the divisions of the *Baalei HaMesorah*.

Isaac Rice, Woodmere

(צג, ב) דכל מילי דעזרא נחמיה וכו' אמרו, ולכן קרי ליה ספר עזרא. ונוראות נפלאתי על קושייתו ותירוצו, הרי לפי חז"ל אין ספר נחמיה כלל, אלא הוא המצאת המדפסים, וא"כ לכאורה קושיא מעיקרא ליתא. וכעת ראיתי בגיליון עלים (פרשת ויקהל) שהרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א האריך טובא בענין ספר עזרא ונחמיה [אם כי לא ראיתי שנגע בקושיא זו], ואמרתי להציע הקושיא לפני

הקוראים אולי ישיבוני דבר.
בידידות, סוף פרוט, באר שמואל

תגובת הרב הלל שמעון שימאנאוויטש: גם במאמרי ציינתי לדברי הגרעק"א. ולענ"ד, לא עלה על דעת מרן רעק"א להקשות כל קושיא. כדרכו בקודש, הוא צ"ן צ"ן למקורות שבהם רש"י לא הכיר את הספר נחמיה, והפנה למקור הדברים בחז"ל. אציין כי בשיחה פרטית עם הגראס שליט"א הודה הרב לדברי, וסיפר לי שגם הגר"ד קאהן שליט"א, בעל גבול יעבץ, הסכים לכך.

גמליא"ל גימטריא נחמיה" [114]. ולכן אולי על ידי מה שהורידו רבן גמליאל מנשיאותו בזה באה לו הכפרה. וחשבתי עוד, שנמצא שעל ידי מעשה זה היו עזרא ונחמיה משותפים, שראב"ע ורבן גמליאל היו שותפים בנשיאות, וכן מכאן ואילך גם ספריהם הם בשותפות.

אלף ברוך קוסטאן

***

ספר עזרא ונחמיה

הנה זה זמן מה נתקשיתי טובא (והערה זו גם נדפסה בקונטרס אורי וישעי שיצא לאור ע"י מכון עלה זית) בדברי רעק"א בגיליון הש"ס (סוכה יב, א), שהקשה על מה שכתב רש"י שם "פסוק הוא בספר עזרא", הרי הוא בנחמיה ולא בעזרא. ותי' רעק"א ע"פ סנהדרין

התיקון של נחמיה על ידי רבן גמליאל, ומענין חלוקת הפרקים

מה שכתב ידידי הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א (גיליון ויקהל) אודות ספר 'נחמיה', והביא בשם החיד"א שלבסוף היה לו תיקון ולכן היום קוראים הספר על שמו. הנה בספר גלגולי נשמות להרמ"ע מפאנו (אות אל"ף סעיף ד) מצינו שרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה היו גלגולים מעזרא ונחמיה. ר"א בן עזריה היה דור עשירי לעזרא הסופר [ושם אביו עזריה כמו עזרא]. רבן גמליאל היה נשיא, מעין נחמיה שהיה קרוב למלכות, ועל כי אמר נחמיה זכרה לי אלהי לטובה נטרד רבן גמליאל מנשיאותה בההיא מעשה דברכות (כז, ב), כשם שלא נקרא הספר נחמיה על שמו, עיין שם. ורמז נפלא לזה, שהשם

הג"ר אברהם ירחמיאל בראמבערג זצ"ל הי"ד / הרב אהרן יהודה דלמן
הרב שמשון משה לאווי
הרב צבי מרדכי זיסקינד
בית המדרש ומתיבתא דבאלטימור
Rabbi Moshe Hubner
הג"ר ראובן חיים קליין זצ"ל הי"ד
הג"ר יונתן שטייף זצ"ל / הרב עמרם צבי בלייער

ישנם כמה פתגמים ומאמרים השגורים בפי האחרונים ובפי ההמון אבל קשה למצוא מקורם בדברי חז"ל. וכדאי לברר איה מקומם ומפי מי יצאו המאמרים האלה. [המאמרים דלהלן נלקטו מתוך ספרי אחרונים שעסקו בזה (כפי שצוין בסוף דברינו) עם תוספת מקורות שמצאתי.]

מאמרים שמקורם בדברי חז"ל אבל בשינוי:

א אין אדם רואה נגעי עצמו. הוא מליצה על פי המשנה (נגעים ב, ה), "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו".

ב אם קבלה היא נקבל. כעין זה במשנה יבמות (עו, ב), "אמרו לו אם הלכה נקבל, ואם לדין יש תשובה". והמאמר כצורתו "אם קבלה היא נקבל" נמצא בראשונים (ר"ן עבודה זרה ז, א ד"ה שם ואם, וריטב"א נדה נב, ב ד"ה ורבנן).

ג ברא כרעיה דאבוה. בגמרא (עירובין ע, ב) איתא, "יורש כרעיה דאבוה" [ומיירי לענין ביטול רשותו בחצר בשבת]. ובתוס' (יבמות ג, א ד"ה מקמי) מצינו, "שהבן כרעיה דאבוה הוא".

ד די לחכימא ברמיזא. על פי המדרש (משלי כב, טו) "לחכימא ברמיזא ולשטיא בכורמיזא" [- באגרוף]. והובא ברשב"ם עה"ת (בראשית כג, טז).

ה המתחיל במצוה אומרים לו גמור. הוא לשון השו"ע (או"ח סימן תקפה סעיף ד), אבל בדברי חז"ל מצינו: "כל מי שהוא מתחיל במצוה ואינו גומרה קובר את

אשתו ואת בניו וכו'" (בראשית רבה פה, ג). "כל העושה דבר ולא גמרו ובה אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו וכו'" (סוטה יג, ב).

ו זכותו יגן עלינו. במדרש תנחומא (וירא סימן מג) "זכותו תעמוד לנו". ומצאתי בפסיקתא זוטרתא (בחוקתי עז, א), "וזכרתי את בריתי יעקב - כדאי הוא יעקב אבינו שיתלה זכותו להגן עלינו". [וצ"ע למה אומרים זכותו 'יגן' עלינו בלשון זכר ולא 'תגן', הרי זכות לשון נקבה היא]

ז חק ולא יעבור. על פי הפסוק (תהלים קמח, ו) "חק נתן ולא יעבור".

ח כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו. הובא בכל הספרים (של"ה עקב תורה אור אות כב, מס"י פרק כב), אבל בדברי חז"ל מצינו (עירובין יג, ב): "כל המחזר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו".

ט לא דובים ולא יער. על פי מה דאיתא בגמרא (סוטה מו, ב - מז, א) במעשה דאלישע, "ותצאנה שתים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים. רב ושמואל, חד אמר נס, וחד אמר נס בתוך נס. מאן דאמר נס, יער הוה, דובים לא הוו. מ"ד נס בתוך נס, לא יער הוה ולא דובים הוו".

י מאן דיהיב חיי יהיב מזוניה. בתענית (ח, ב), "כי יהיב רחמנא שובע לחיי הוא דיהיב".

יא מאן מלכי רבנן. בגמרא (גיטין סב, א), "מנא לך דרבנן איקרו מלכים, אמר להו דכתיב בי מלכים ימלוכו וגו'". והמאמר כצורתו נמצא באחרונים (בית יוסף או"ח סימן א, מהרש"א ברכות ד, א).

יב מזל טוב. "בא גד" (בראשית ל, יא) תירגם יונתן, "אתא מזלא טבא". וכן פירש רש"י, "בא מזל טוב".

יג יש לו מנה רוצה מאתים. במדרש (קהלת רבה פרשה ג, י), "אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו, אלא אם אית ליה מאה בעי דיעבדון תרתי מאה, ומאן דאית ליה תרתי מאה בעי דיעבדון ארבעה".

יד משנה מקום משנה מזל. בגמרא (ראש השנה טז, ב), "ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם וכו' ויש אומרים אף שינוי מקום".

טו עבר זמנו בטל קרבנו. בגמרא (ברכות כו, א), "וכיון דעבר יומו בטל קרבנו".

טז רצונו של אדם הוא כבודו. לשונו של הספר חסידים (סימן קנב) לענין מצות כיבוד אב ואם. וכן מבואר בירושלמי על אמו של רבי ישמעאל שהיתה רוחצת רגליו של רבי ישמעאל, "הואיל והוא רצונה הוא כבודה".

יז שכינה מדברת מתוך גרונו של משה. כעין זה בזוהר בפרשת פינחס (רלב, א) "שכינתיה מדבר על פומיה דמשה", וע"ע בזוהר בפרשת ויקרא (ז, א).

מאמרים שאין מקורם בדברי חז"ל:

א אותיות מחכימות. מגדל עוז (הלכות אישות ד, ט), של"ה (מסכת שבועות פרק תורה אור אות ס), ותיקונים חדשים לרמח"ל (תיקונא תנינא, מכון עלה זית). וראיתי בבן יהוידע (שבת כג, א) שהביאו בשם "מרגלא בפומייהו דאינשי".

ב איזהו חכם המכיר את מקומו. שפת אמת (חיי שרה תרלט ד"ה ובמדרש, ועוד מקומות), רבי צדוק הכהן (דובר צדק עמוד ס ועוד), ואהבת ישראל (פרק ה ד"ה ואמרו חז"ל). והנה אחד מקניני התורה הוא המכיר את מקומו (אבות ו, ו), אבל לא נמצא בדברי חז"ל 'איזהו חכם' המכיר את מקומו.

ג אין חכם כבעל נסיון. עקידת יצחק (שער יד), מהר"ל (נתיבות עולם נתיב כח היצר פרק ד), יערות דבש (דרוש יא), וחתם סופר (ביצה יא, א ועוד מקומות).

ד אין לך דבר העומד בפני הרצון. קרוב לזה בזוהר (ב קפב) "כל מלין דעלמא לא תלין אלא ברעותא". ומצאתי המאמר כצורתו בשם משמואל (תרומה תרע"ב, צו תרע"ה).

ה אין שמחה כהתרת הספיקות. שו"ת הרמ"א (סימן ה) בשם 'מאמר החכם' (ובסגנון שונה), פרי מגדים (או"ח משבצות זהב סימן תרפב) בשם 'החוקר'. ומצאתי מקור בפסוק (משלי טו, ל), "מאור עינים ישמח לב", ופירש המצודת דוד "הארת עינים בדבר המסופק ישמח לב כי אין בעולם שמחה כהתרת הספיקות".

ו אם לא יועיל לא יזיק. המקור היותר קדום שמצאתי הוא בדרשות הר"ן (הדרש הששי). גם נמצא במהר"י בן לב (חלק ד סימן כה), בהקדמת מחיר יין לרמ"א, ובעץ חיים (שער לז פרק ב).

הג"ד אהרן לעווין זצ"ל נואם בהכנסת הגדולה תרפ"ט (מקור: The Reisha Rav, Aleh Zayis Edition)

ז דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. שפת אמת (שופטים תרל"ז ד"ה בפסוק) ועוד. ומצאתי באחרונים (עץ יוסף על עין יעקב ברכות ו, א, פרי צדיק וארא אות ד) שזהו הפירוש בדברי הגמרא (ברכות ו, ב) כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין, כי דברי ירא שמים יוצאים מן הלב.

ח האמת יורה דרכו. אבן עזרא (משלי ט, א), שמונה פרקים להרמב"ם (סוף פרק ד). ומצאתי לרבינו יונה (משלי יג, טו) שכתב שפירוש הפסוק (שם) "שכל טוב יתן חן", ששכל [דהיינו האמת] יתקבל על השומעים בלי ראיות, כי האמת יורה דרכו. [וצ"ע למה אמרו 'האמת יורה דרכו' בלשון זכר, הלא אמת לשון נקבה, כמ"ש 'ותהי האמת נעדרת' (ישעיהו נט, טו), ונאמר 'אמת מארץ תצמח' (תהלים פה, יב)].

ט ההכרח לא ישובח ולא יגונה. במהרש"א בבבא בתרא (טז, א) הביא כן בשם 'הפילוסוף', ובחולין (ז, א ד"ה גמרא א"ל) הביא כן בשם 'מאמר החכם'.

י המפורסמות אין צריכין ראייה. מהרש"א (נדה לא, ב ד"ה שנאמר) ועוד ספרים.

יא העקשן יצליח. מובא בכתר ראש בשם הגר"א (סימן נא): הרב ר' יואל מאמציסלעו"ז שאל את רבו הגר"א ז"ל על אודות פרישות, ואמר לו 'העקשן יצליח'.

יב הרגל נעשה טבע. שבת מוסר (פרק כ ד"ה הבט), פחד יצחק (ערך הרגל), פנים יפות (ויקרא יט, ה, ועוד). ויש לזה מקור בגמרא (יומא פו, ב): "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר". וכן מוכח מדין שור המועד לדעת המהר"ם מרוטנברג (הובא בטור או"ח סימן קיד) שע"י ג' פעמים הורגל לנגוח (עיי'ן חידושי רבי שמעון בבא קמא סימן לג).

יג כטיפה מן היס. של"ה (תורה שבכתב הקדמה אות א) מנחת חינוך (מצוה שמג, ועוד) ועוד. וי"ל מקורו מדברי הגמרא (סנהדרין סח, א), "הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן היס".

יד צרת רבים חצי נחמה. כעין זה בספר החינוך (מצוה שלא), "וכמאמר החכם, צער רבים נחמה". ומצאתי במהרש"א (גיטין נח, א ד"ה ועליה). ומקורו מדברי המדרש (דברים רבה ב, כב), "כל צרה שהוא של יחיד צרה וכל צרה שאינה של יחיד אינה צרה".

טו קבל את האמת ממי שאמרה. הרמב"ם בהקדמתו לאבות, "ושמע האמת ממי שאמר". וי"ל מקורו מהמשנה באבות (ד, א) "איזהו חכם הלומד מכל אדם".

טז שאלת חכם חצי תשובה. הרמב"ן במלחמת השם (בבא בתרא עב, ב), שו"ת הריטב"א (סימן קע וסימן רו) ומגדל עוז (הלכות תשובה פרק ה).

מקורות: שו"ת אבני חפץ לרבי אהרן לעווין (סימן כט), מעט ציר לרבי יוסף צבי היילפרין-האלפנט, פרדס יוסף החדש (פרשת שמות אות פז), בית אהרן - כללי הש"ס לרבי אהרן מגיד (חלק יב, ערך ברא כרעיה דאבוה, עמוד תקמב), שדה צופים (פאה, פתיחה פרק מג), אוצר הידיעות להג"ד יחיאל מיכל שטרן שליט"א (כרך ב פרק קעט), לשון למודים להרב הג"ל (ערך 'מאמרים השגורים וכו') וערך 'אין שמחה כהתרת הספיקות'.

The Erev Pesach on Shabbos Guide

Rav Moshe Boruch Kaufman, Machon Aleh Zayis

Pesach digests and guides detailing the halachos and minhagim have been around since the invention of printing. Yet the unique situation of Erev Pesach on Shabbos gets its own honorable mention. On average, Erev Pesach falls on Shabbos every 8-9 years. However, it is very irregular. Erev Pesach will commonly fall on Shabbos three times in one decade (eg. 2001, '05 and '08) and then take a 20-year hiatus (e.g. 1930 to 1950; 1954 to 1974, 2025 to 2045).

Besides the obvious halachos—early taanis bechorim and bedikas chametz, shalosh seudos, baking matzah on Erev Pesach, and other halachos discussed in Shulchan Aruch siman 444—many halachos and minhagim have been added over the years. The Pri Megadim refers us twice to his Sefer Hamagid where he details the halachos. Unfortunately, these halachos are missing from our versions of Sefer Hamagid. Yet the Pri Megadim does detail some halachos in siman 444. The Noda B'Yehudah in his Drashos Tzlach also goes through some halachos, albeit very succinctly.

A short history of the 'Erev Pesach on Shabbos' guide

The first organized digest I have found dedicated exclusively to the halachos for Erev Pesach on Shabbos was that of Rav Chaim Eliezer Hausdorf (son-in-law of the Mishkan Betzalel), printed over 140 years ago in Yerushalayim 5643\1883, with many footnotes. It was printed many years later in a *kuntres* called *Davar B'Ito*. When Erev Pesach fell on Shabbos thirteen years later, 5656\1896, Rav Yosef Chaim Sonnenfeld zt"l printed a new *kuntres* of halachos. During this time period, the Ben Ish Chai (year 1) also elaborated on these halachos.

Rav Yisrael Wetzl, the *Raavad* of Budapest (and later in Yerushalayim), author of *Divrei Yisrael*, printed a more elaborate guide, *Chok L'Yisrael*, in 5687\1927, and then again in 5714\1954 in Yerushalayim. Another guide in question-answer format was authored by Rav Simcha Weissman with the approval of Rav Moshe Feinstein zt"l. After a twenty-year hiatus, when Erev Pesach fell on Shabbos again in 5734\1974, Rav Tzvi Cohen published an entire *sefer* that left no stone unturned. This was reprinted again in 2001 with *he'aros* from many *gedolei Yisrael*. In 1981, Rav Moshe Sternbuch *shlita* printed a *kuntres* together with his *Hagaddah Moadim U'Zmanim*. It was reprinted for Erev Pesach 2001 with *he'aros* of the Steipler Gaon, and again in *Teshuvos V'Hanhagos*.

The 21st century Erev Pesach fell on Shabbos three times within one decade in 5761, 5765, and 5768 (2001, 2005, 2008). This brought with it a new round of publishing these halachos. Indeed, in these years, many *sefarim* were printed as part of standard halachah series. Three notable examples are Rav Yisrael

Harfenes's *Nishmas Shabbos* and *Vayevarech Dovid*; Rav Moshe Mordechai Karpf's *Hilchos Chag B'Chag*; and Rav Gavriel Zinner's *Nitei Gavriel*. English guides also became increasingly available during these years.

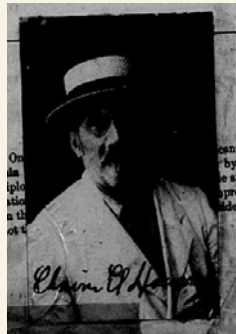
This year, Machon Aleh Zayis has published three guides (*Sharei Hamaod* by Rav Shaul Katz, *Sukkas Chayim* by Rav Simcha Bunim Londinski, and *Mishneh Lechem* (English) by Rabbi Noach Moshe Panish).

Korban Pesach We should bear in mind that the adjustments we make for Erev Pesach on Shabbos are relatively minor compared to the many halachos of the Korban Pesach on Shabbos, as per the Mishnayos in Pesachim. The Gemara famously tells us that the Bnei Beseira were not even sure if Korban Pesach supersedes Shabbos until Hillel confirmed that it does.

The topic of the Bnei Beseira was traditionally expounded at the Shabbos Hagadol *derashos* when Erev Pesach fell on Shabbos, followed by the unique halachos of the day.

Updated for Every Generation

While reviewing these unique halachos, we notice that some of the questions are less pertinent today, but at the same time are replaced with newly urgent ones. Much discussion in the Acharonim concerns baking *challot* and *hafrashas challah* for Shabbos Erev Pesach. In an era where *bechorim* commonly fasted on Erev Pesach (not relying on a *siyum*), the questions of a *taanis bechorim mukdam* were much more of a reality. In an age before indoor plumbing, there was no way to thoroughly remove leftover *chametz* on Shabbos morning (certainly where there was no *eruv*). Before plastic-ware and disposable aluminum tins were standard, there was much discussion about cleaning pots and dishes. Before daylight savings time was instituted, the *zmanim* on Shabbos morning made it difficult to finish *davening* and a *seudah* before the *sof zman achilas chametz*.

Rav Chaim Eliezer Hausdorf zt"l

Announcing the Geulah

Perhaps the fascination with Erev Pesach on Shabbos is the hope for Mashiach in this remarkable time. While Eliyahu Hanavi is associated with Pesach in general, he is specifically mentioned in the end of the Shabbos Hagadol *haftarah* announcing the arrival of Mashiach. In fact, in previous generations (for example, see *Derashos Chasam Sofer*), many would read this *haftarah* only when Erev Pesach fell on Shabbos.

As mentioned earlier, according to our calendar, Erev Pesach occurring on Shabbos will not happen again for twenty years (until 5805\2045). We certainly can't imagine waiting so long for the Geulah.

Rabbi Allon Mordechai Ben-Dayan

Rabbi Menachem M. Abramson

Rabbi Noach Moshe Panish

הג"ר חיים ליב הלוי עפשטיין זצ"ל

הרב אברהם ישעיה פראנד

הרב שמוחה בונם לוונדינסקי

הרב שאול כ"ץ